

Достъп до правосъдие в случаи на дискриминация в ЕС – стъпки за постигане на по-голямо равенство

Разпоредбите на членове 21 и 47 от дялове „Равенство“ и „Правосъдие“ на Хартата на основните права на Европейския съюз гарантират правото на недискриминация и на ефективни правни средства за защита и справедлив съдебен процес, включително достъп до правосъдие.

Политически рамки

Принципът на недискриминация е твърдо установен в законодателството на Европейския съюз (ЕС) и включва разпоредби, свързани с достъпа до правосъдие. Член 7 от Директивата относно равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход и други директиви относно равенството, като например Директивата относно равно третиране в областта на заетостта и професиите, Директивата за равно третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и Директивата относно равно третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (преработена), съдържат разпоредби в това отношение.

Освен това директивите относно равно третиране на лица без разлика на расата или етническия произход; равно третиране на мъжете и жените по отношение на достъпа до стоки и услуги и относно равно третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите изискват от държавите членки на ЕС да определят орган (или органи), който да:

- предоставя независима помощ на жертвите на дискриминация при разглеждане на жалбите;
- извършва независими разследвания, свързани с дискриминацията;
- публикува независими доклади и отправя препоръки по всички въпроси, свързани с такава дискриминация.

Основни въпроси

С какви пречки се сблъскват лицата, които са били подложени на дискриминация, за да получат достъп до правосъдие? Кои са стимулите, които могат да насърчат потенциални жалбоподатели

да потърсят достъп до правосъдие, когато имат основание? Какви конкретни мерки са предприети за подобряване на достъпа до правосъдие в държавите членки на ЕС?

Дейност на FRA в областта

По отношение на тези въпроси Агенцията на Европейския съюз за основните права (FRA) разглежда понятието за достъп до правосъдие в общия му смисъл, като обхваща както съдебните, така и извънсъдебните средства за правна защита. В доклада на FRA *Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality* („Достъп до правосъдие в случаи на дискриминация в ЕС – стъпки за постигане на по-голямо равенство“) се разглежда процесът на прибягване до средства за правна защита в случаи на дискриминация. Докладът предоставя доказателства, основаващи се на данни събрани чрез теренни интервюта във връзка със случаи на дискриминация. Докладът допълва доклада на FRA относно правосъдието от 2011 г. *Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities* („Достъп до правосъдие в Европа: преглед на предизвикателствата и възможностите“), в който са анализирани съдебни дела на национално равнище.

Методология

С цел да бъдат обхванати различните модели на достъп до правосъдие в случаи на дискриминация в ЕС, FRA подбра за по-задълбочен анализ осем държави членки: Австрия, Белгия, България, Италия, Обединеното кралство, Финландия, Франция и Чешката република. Освен географското покритие този подбор представя набор от системи, които се отличават една от друга по своята история, структура, мащаб и правомощия на институциите. В изследването се проучва как аспекти на тези различни системи могат да бъдат усъвършенствани и приложени по-широко в целия ЕС.

Интервюираните жалбоподатели се различаваха по своите личностни характеристики – пол, възраст или етнически произход – както и по основанията, поради които са били подложени на дискриминация. Една четвърт от жалбите бяха свързани с расов или етнически произход, една четвърт с пола, две пети с увреждане, а под една десета – съответно с религиозна принадлежност или убеждения, възраст и сексуална ориентация.

Теренното изследването включва 371 задълбочени интервюта, проведени в осем държави членки на ЕС, като се използваха полу-структурирани въпросници с лица, които са подали жалба във връзка с дискриминация, както и интервюта с лица, които са решили да не подадат жалба. Освен това бяха интервюирани адвокати, представители на неправителствени организации, предоставящи консултации и подкрепа на жалбоподателите, както и представители на органи в областта на равенството.

Основани на доказателства съвети

Резултатите от проучването на FRA разкриват системни недостатъци в достъпа до правосъдие в ЕС. Те са свързани със структурата и процедурите, използвани при отстояването на основните права, както и с въпроси свързани с практическата подкрепа за жертвите. Например почти половината от интервюирани жалбоподатели заявиха, че не им е била предоставена подкрепа от институциите във връзка с начините за подаване на жалба, а около една четвърт заявиха, че сами са се информирали за съответните процедури. Освен това посредниците и жалбоподателите описаха политическите и социалните условия в почти всички от осемте държави членки, включени в изследването, като неблагоприятни за много от групите, които са обект на дискриминация, както и за мерките, предназначени за борба срещу дискриминацията. Въпреки въздействието на мерките за финансови ограничения върху различните публични услуги, резултатите от проучването на FRA сочат, че за да се осигури достъп до правосъдие по отношение на случаите на дискриминация са необходими по-качествени услуги.

Данните от настоящото изследване могат да бъдат полезни за ЕС, при вземане на мерки за усъвършенстване на законодателството относно институционалните изисквания и насърчаване подобряването на съществуващи практики, както и за държавите членки на ЕС, при осъществяване на реформи на институциите и процедурите. Следните подобрения биха улеснили достъпа до правосъдие.

Структури

- Улесняване на жалбоподателите при определянето на това към коя институция да се обърнат. Понастоящем броят на наличните възможности затруднява това.
- Изясняване на правните определения за дискриминация и стандартизиране на правните разпоредби относно всички основания и области на дискриминация с цел опростяване на законодателството относно еднаквото третиране както на национално, така и на европейско равнище.
- Намаляване на физическото разстояние до най-близките точки за контакт при достъпа до правосъдие. За да се постигне това, органите в областта на равенството и други институции, които разглеждат случаи на дискриминация, могат да си сътрудничат тясно с органите на местно равнище, с неправителствените или обществени организации; установяване на редовно или постоянно

регионално присъствие и, при възможност, използване на организации или други създадени мрежи, като например профсъюзи или представители на служителите. Споразуменията за сътрудничество между институциите и системите за взаимно препращане също могат да бъдат в помощ на жалбоподателите при ориентирането им в правосъдните системи.

- По-активно използване на извънсъдебните механизми, което може да бъде икономичен и ефективен начин за допълване на традиционните съдебни механизми.

Процедури

- Премахване на няколко ограничаващи фактора, например: ограничените понастоящем възможности, при които се позволява завеждане на дело; липсата на „принцип на равнопоставеност“ между участниците в делото; липсата на защита на жалбоподателите и свидетелите, изпаднали в положение на жертва; недостатъчното познаване на законодателството относно равенството от страна на съдиите и неадекватното прилагане на разпоредба от правото на ЕС, по силата на която се измества тежестта на доказване.
- Предоставяне на качествени правни съвети и подкрепа на жертвите на дискриминация.
- Осигуряване на достатъчно правомощия за разследване и адекватни ресурси на органите в областта на равенството и на административните/съдебните институции.

Подкрепа

- Подобряване на достъпа на жалбоподателите до правна помощ или до застраховане за разходи за правна помощ, която според посредниците помага да се определи дали жалбоподателите могат да получат достъп до правосъдие.
- Разработване на качествени комуникационни стратегии, включително мащабни инициативи, насочени към конкретни групи, и предоставяне на информация според техните специфични нужди. Това изисква адекватни човешки и финансови ресурси и достъпна информация, която избягва използването на технически правен език при популяризирането на осведомеността относно правата и наличните услуги.
- Наличие на публични органи, които да служат като образци за добра практика. Ефективните комуникационни стратегии, сътрудничеството с медиите и по-голямата популярност сред доставчиците на медийни услуги спомагат за насърчаване на зачитането на основните права.

Допълнителна информация:

Доклада на FRA *Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality* е достъпен на: <http://fra.europa.eu/en/publication/2012/access-justice-cases-discrimination-eu-steps-further-equality>

Преглед на дейността на FRA в областта на достъпа до правосъдие можете да намерите на адрес: <http://fra.europa.eu/en/theme/access-justice>